

CAPITOLUL 7: RELATIVE COMPLETIVE CU ANTECEDENT VID

1. „VIZIBILITATEA“ TRĂSĂTURILOR GD

Relativele complete cu antecedent vid sunt propoziții dominate de același tip de proiecție maximală – GD – ca și relativele cu antecedent realizat fonetic (integral sau parțial), de care ne-am ocupat în capitolul 6. Deosebirea dintre cele două subcategorii constă în anularea realizării fonetice a tuturor constituenților GD (atât determinanți, cât și GN). Trăsăturile lor abstracte sunt însă active, astfel, relativizatorul va fi influențat de acestea atât sub aspectul formei cazuale, cât și în ceea ce privește dublarea prin clitic și probabil, într-o oarecare măsură, va fi selectat tot în funcție de trăsăturile abstracte ale GD.

Legătura dintre relativa completivă și GD vid cunoaște diferite grade de „vizibilitate“:

(1) *transparență* > (2) *semitransparență* > (3) *opacitate*

Situațiile de *transparență* corespund antecedentului cu realizare fonetică: (a) GN lexical și Det vid, (b) Det și GN lexicale, (c) Det lexical și GN vid (v. *supra*, Cap. 6, § 1 – 4).

În situațiile de *semitransparență* includem construcțiile relative al căror GD vid este dominat de un GPrep cu prepoziție „vizibilă“, adică menținută și în FF (forma fonologică). Unele dintre aceste configurații sintactice sunt cunoscute în literatură (alături de cele în care relativizatorul se „acomodează“ formal și la alte particularități rective ale unui constituent din matrice) ca „împletiri ale regentei cu subordonata“, „amalgamări sintactice“, fenomene de „sinteză sintactică“¹. Relativizatorul se supune simultan constrângerilor exercitate de un guvernor din matrice (recepțiune cazuală, prepozițională) și de un guvernor din subordonată. În situațiile în care condițiile impuse de cei doi sunt contradictorii, formal, relativizatorul este pus în situația de a „face o alegere“. Descriem mai jos situațiile posibile în română.

Cazurile de opacitate le tratăm ca situații de coincidență, de „consens“ în privința constrângerilor exercitate de cele două domenii cărora le aparține joncțiunea relativă (în relativele complete): GD și GC.

2. SEMITRSPARENT□

„Încadrarea“ relativei complementive cunoaște grade diferite de profunzime: GPrep care domină GD (pentru care relativa este complement) poate fi sub dominația unei alte proiecții maxime. Reprezentăm prin paranteze etichetate relațiile dintre grupurile sintagmatice respective.

2.1. GPrep dominat de un GN

Un argument solid în favoarea interpretării acestor relative ca determinanți ai unui GD vid este faptul că în toate situațiile în care relativizatorul este *ce*, Det *pro* poate fi *ceea* [cf. (1 b) – (3 b)].

- (1) a. *Aș dori ca acum, în pragul unei triste aniversări, să-mi exprim* [GN **păreră de rău** [GPrep **pentru** [GD *pro*_i [GC **ce**_i *s-a întâmplat anul trecut în Statele Unite*]]], [GPrep **pentru** *acei semeni ai noștri care au murit nevinovați*]]. (C01, 325)
b. *...să-mi exprim* [GN **păreră de rău** [GPrep **pentru** [GD *ceea*_i [GC **ce**_i *s-a întâmplat anul trecut în Statele Unite*]]]...
- (2) a. *Bine,* [GN *spor* [GPrep *la cumpărături*] [GPrep **la** [GD *pro*_i [GC **ce**_i *faci acolo*]]] *și baftă mâine. Ne vedem la școală.* (C04, 149, 40)
b. *...[GN spor [GPrep la cumpărături] [GPrep la [GD ceea_i [GC ce_i faci acolo]]]...*
- (3) a. *Din păcate, fata care traduce în engleză sare* [GN *lungi pasaje* [GPrep **din** [GD *pro*_i [GC **ce**_i *spun cei invitați*]]]]. (B03, 713, 100)
b. *...[GN lungi pasaje [GPrep din [GD ceea_i [GC ce_i spun cei invitați]]]].*

2.2. GPrep dominat de un GV

Prepoziția este impusă de un centru verbal din matrice²:

- (4) a. *Iar dumneata măsoară-ți cuvintele. Și nu* [GV *te baza* [GPrep **pe** [GD *pro*_i [GC **ce**_i *scrie*]]]] *ori nu scrie el în procesul verbal.* (B05b, 26)
b. *...nu* [GV *te baza* [GPrep **pe** [GD *ceea*_i [GC **ce**_i *scrie*]]]] *ori nu scrie el în procesul verbal.*
- (5) *Grig râde la ce spun, așa e...* (B01, 28, 11)

Când *pro* are trăsătura [+Personal], relativizatorul o poate prelua, lexicizarea acestei trăsături fiind forma *cine*:

- (6) *Sensibil, sărac, orgolios cât cuprinde, la întoarcere* [GV *va trece probabil* [GPrep **la** [GD pro_i [GC **cine**_i *il va aprecia* t_i *primul*]]]]. (B01, 202, 31)

Tipul de relativizator depinde și de trăsăturile semantice ale categoriei relativizate. Când categoria relativizată e cuantificată, e ales, de exemplu, *cât*:

- (7) *Și numărul ăla de puncte îl* [GV *împărțim* [GPrep **la** [GD pro [GDCant **câți** *doctori*] *suntem* [GD t_i]]]]] și *avem per doctor cât ar trebui să facă*. (C04, 238, 113)

2.3. GPrep dominat de GAj

- (8) *Urmăresc „Știrile“ în fiecare seară și sunt* [GAj *îngrozită* [GPrep **de** [GD pro_i [GC **câte** *accidente se întâmplă*]]]], *o parte dintre ele din cauza oboselii la volan*. (C01, 401)

2.4. GPrep dominat de un GParticipial

- (9) *În concluzie, Teoharie Napoleon simțea din toată ființa nevoia unei pedepse. Pentru faptul că uita, pentru că nu era îndeajuns de atent cu cei din jurul lui, pentru că rămânea întotdeauna un om mărunt, aproape invizibil și nu făcea nimic pentru a ieși în evidență, pentru a se face* [GPart *remarcat* [GPrep **de către** [GD pro [GC **cine** *trebuia*]]]]. (B02, 378)

2.5. GPrep adjonționat

- (10) *Nimic din cumplita vreme trecută nu pare a tulbura atmosfera pașnică de azi: magazine cochete, prețuri rezonabile* [GPrep **față de** [GD pro [GC **ce-am** *văzut în Franța*]]], *de pildă*. (B03, 684, 47)

2.6. Trei cazuri speciale de prepoziție „vizibil□“

Am arătat (*supra*, § 2.1. – 2.5.) situațiile în care prepoziția vizibilă aparține domeniului matricei. Alternativa logică la acestea o reprezintă (a) cazurile când prepoziția asociată relativizatorului este reflex al recțiunii exercitate asupra lui de un centru de grup care aparține relativei sau (b)

când relativizatorul este un GPrep, aceeași prepoziție fiindu-i impusă și din matrice.

În (11) și (12), relativizatorul e dominat de un GPrep:

(11) *Ce v-a decontat?* / – [GD *Transportu*], [GD *trenu*], [GD *avionu*], [GD pro [GC [GPrep **cu ce au venit** [GPrep *t_i]]]]]. (C04, 148, 38)*

Am putea considera o constrângere de același tip și cazurile în care relativizatorul este un *pe GN*, dublat prin clitic, pentru că și în aceste situații prepoziția (deși are un alt statut decât GPrep obișnuite) este „vizibilă“ în stricta vecinătate a relativizatorului, fără a fi impusă de GD dominant. Prepoziția aparține domeniului relativei:

(12) *Evident! Și*, [GC **pe oricine_i** *aș întreba* pro (*pe*)*t_i*]_i *mi-ar răspunde la fel* [GD pro [GC *t_j*], *încât la limită, dacă aș face un fel de recensământ și aș reuși să vă întreb pe toți, n-aș afla totuși nimic* (B06b, 32)

Remarcăm și aici focalizarea relativei, astfel încât poziția obiect direct capătă proeminență. Deplasarea ei înlesnește totodată colocutorului interpretarea GD vid ca subiect, urmând ca apoi acesta să refacă conexiunea dintre cele două indexări: GC_i = GD_i.

A doua posibilitate este cea în care relativizatorul este dominat de un GPrep, dar același GPrep își justifică existența și în matrice. Cazuri de acest tip sunt discutate pe larg de Grosu, 1995, care le numește „free relatives with missing prepositions“, ex.: *Vorbesc **cu cine** vorbești și tu*. Grosu, 1995, demonstrează că în relativele libere³ de felul acesta, prepoziția aparține relativizatorului, adică GN relativ și prepoziția adiacentă sunt noduri „surori“⁴.

Enunțul (13) este singurul exemplu din corpusul nostru în care am întâlnit acest caz de coincidență privind recțiunea prepozițională, aici însă relativizatorii sunt deplasați peste mai multe noduri: „să se răzbune **pe cine** nu trebuie [*să se răzbune* [GN *t_j*]“, iar verbul identic cu cel din matrice este suprimat. Am marcat elipsa ca [GC e].

(13) *Am și eu un mesaj pentru toți aceia care îl critică pe Andrei Gheorghe. Să-și pună întrebarea: cine sunt și ce vor de la viață și să* [GV *se răzbune* [GPrep **pe** [GD pro_i [GC **cine_i** *trebuie* [GC e]]]]], *nu* [**pe** [GD pro_j [GC **cine_j** *nu trebuie* [GC e]]]]. (C01, 392)

Corpusul ne-a furnizat un exemplu care ne obligă să admitem și o a treia posibilitate: ambele domenii exercită constrângeri privind recțiunea prepozițională, producându-se interferențe de regim prepozițional similare cu ceea ce se întâmplă în amalgamările de mărci cazuale (v. *infra*, § 2.7.)

(14) *Depinde* [_{GPrep}-**de* [_{GD} pro [_{GC} [_{SpecGC}[_{GPrep}-*pe ce mizezi* pro [_{GPrep} t_i]]]]], *ii spun*. (B03, 680, 41)

Dacă româna nu s-ar încadra în categoria limbilor cu deplasare obligatorie a prepoziției o dată cu relativizatorul (*Pied-Piping*⁵), enunțuri ca (15), în care regimul prepozițional al ambelor GPrep ar fi respectat (*preposition stranding*), ar fi gramaticale:

(15) **Depinde* [_{GPrep} *de* [_{GD} pro [_{GC} [_{SpecGC}[_{GN} *ce mizezi* pro [_{GPrep} pe[_{GN} t_i]]]]]]].

2.7. Constrângerii cazuale „divergente“

2.7.1. Relativizator supus constrângerilor cazuale din matrice

În această categorie includem construcții de tipul *Dau cui cere*⁶, în care relativizatorul preia toate trăsăturile abstracte relevante pentru procesarea enunțului de la constituentul fără realizare fonetică; aceste trăsături sunt însă în dezacord cu constrângerile impuse relativizatorului din interiorul subordonatei relative. Din păcate, corpusul nostru este foarte sărac în construcții de acest tip. Recurgem, așadar, la exemple din alte surse.

În (16), întregul GC – propoziția relativă – este topicalizat, lăsând o urmă în poziția de extracție. Am marcat cliticul din matrice cu un index identic cu indexul relativei (preluat de la GD vid), iar relativizatorului și urmei lui din categoria relativizată le-am atribuit o altă marcă a coreferențialității pentru a arăta că în poziție de obiect direct se află GC și nu relativul. După Fabb, 1990, ulterior poate avea loc o coindexare generală, prin percolare și acord Spec-Centru. Credem însă că este mai convenabil acest tip de indexare, pentru că referentul nominalului din poziție de obiect direct în matrice este identic cu cel corespunzător GC.

(16) [_{GC} *Cine_i se amestecă în țărățe t_i*]_j [_{GFl_{ex}} *îl_j mănâncă porcii*]. [_{GD} pro;_{GC} t_j]]] (folclor)

Cazul poate fi impus de un centru adjectival sau adverbial:

(17) *De aici a ieșit un folos pentru care nu pot fi îndestul de* [_{GA_j} *re-**cunoscător* [_{GD} pro_i [_{GC} *cui_i n-a alergat t_i după mine cu ultimele metode ale științei*]]. (N. Iorga, *apud* Pană-Dindelegan, 1992, 89)

(18) [*Cui_i nu este obișnuit t_i cu astfel de lucruri*] *îi este* [_{GA_v} *greu* [_{GD} *pro_i* [_{GC} *t_j* [_{GC} *să se descurce*]]]]].

2.7.2. Relativizator supus constrângerilor cazuale din relativă

În alte situații, tensiunea dintre cei doi guvernori se rezolvă în favoarea relativei, impunându-se mărcile reclamate de categoria relativizată. Remarcăm și în (19) topicalizarea relativei, pentru o mai clară marcare a poziției subiect⁷:

(19) [_{GC} *Cui_i îi trebuie tablouri t_i*]_j, [_{GFlex} *să vină* [_{GD} *pro_i* [_{GC} *t_j*]]] *acasă*. (B10, 344)

(20) *Ar trebui să-l lăsați să spună ce are de spus și* [_{GC} *cui_i nu-i convine t_i*]_j [_{GFlex} *să mute* [_{GD} *pro_i* [_{GC} *t_j*]]] *pe alt program*, *că de-aia s-a inventat telecomanda*. (C01, 393)

Grosu, 1994, 108, *apud* Van Riemsdijk, 2000, 21, consideră că o explicație pentru sensul în care se fac aceste acomodări cazuale este gradul de marcare: cazul cel mai marcat se impune; Grosu stabilește o ierarhie a cazurilor din această perspectivă:

N < AC < D < G < ... < Caz prep.

3. OPACITATE

3.1. GPrep vid dominat de un GV

Și centrul Prep poate fi fără realizare fonetică, rămânând totuși prezent din punct de vedere sintactic, pentru că GPrep este un argument obligatoriu al verbului⁸:

(21) *Le explic că Proiectul nu e un plan: pur și simplu* [_{GV} *îmi dau seama* [_{GPrep} *e* [_{GD} *pro_i* [_{GC} *ce voi face*]]]], *nu ce îmi propun*. (B01, 31, 11)

Probabil, efasarea Prep are loc în FF (forma fonologică), pentru că sunt posibile și construcțiile în care prepoziția nu este vidă:

(22) a. *Am mai stat pe o bancă, timpul fiind foarte frumos, soare,* [_{GV} *gândindu-mă* [_{GPrep} *e* [_{GD} *pro_i* [_{GC} *e_i a fost aici pe timpul Revoluției*]]]]. (B10, 641)

b. ... [_{GV} *gândindu-mă* [_{GPrep} *la* [_{GD} *pro_i* [_{GC} *e_i a fost aici pe timpul Revoluției*]]]].

3.2. Constrângeri cazuale „consensuale“

Încadrăm aici relativele completive cu GD vid ale cărui mărci cazuale impuse de guvernorul din matrice sunt în acord cu mărcile cazuale impuse relativizatorului. Acestea sunt, desigur, cele mai numeroase situații. Explicația poate fi (și) de natură pragmatică, poate ține de respectarea *principiului relevanței*. Este mult mai ușor de interpretat (și desigur și de procesat) un enunț în care pozițiile sintactice sau cel puțin mărcile cazuale ale antecedentului și ale relativizatorului coincid, decât enunțurile cu mărci divergente. Respectarea acestui principiu se impune mai cu seamă în cazul relativelor cu antecedent vid, care nu conțin o expresie referențială „gază“.

Și aici există două situații: omonimie sau identitate cazuală.

3.2.1. Omonimie cazuală

(i) GD e marcat pentru Ac, relativizatorului i se impune cazul N:

(23) *Îi răspund că avem o proză, cum altfel?, excelentă și îi promit o antologie din care să aleagă* [_{GD} pro_{AC} [_{GC} ce_N îi place t_N]]. (B03, 706, 88)

(24) *Du-te și vezi dac-avem* [_{GD} pro_{AC} [_{GC} ce_N ne trebuie t_N]], *în mașină*. (B05b, 22)

(25) *Oare îi explicase vreodată* [_{GD} pro_{AC} [_{GC} ce_N însemna t_N pentru el altruismul]]? (B02, 214)

(ii) GD e marcat pentru N, relativizatorului i se impune cazul Ac:

(26) *pro E exact* [_{GD} pro_N [_{GC} ce_{Ac}-mi doream t_{Ac} după această vizită (insolită) la întreprindere]]. (B03, 687, 48)

(27) *Mai bățut, dar mă rog,* [_{GC} ce_{Ac} făcusem eu t_{Ac} până acuma]; *era* [_{GD} pro_N [_{GC} t_i]; *o chestie originală și nefăcută ca atare și se încadra într-o direcție da' era ceva nou, însă pe care nu mă mai interesează să-l exploatez în continuare...* (C04, 153, 43)

3.2.2. Identitate cazuală

(i) coincidență de caz și funcție sintactică între GD și relativizator (categorie relativizată)

În (28), ambele grupuri maximale sunt în poziție de nume predicativ, în (29), ambele sunt în poziție de subiect:

(28) *M-am trezit după ce Lelu nu mai era* [_{GD} pro_i [_{GC} ce_i a fost pro⁹ t_i pentru mine]]. (B10, 225)

(29) *Nu mai conta* [_{GD} pro_i [_{GC} ce_i se întâmplă t_i aici sau acolo], toate zgomotele ajungeau la el netede ca valul mării întins pe o plajă pustie, când, la sfârșitul zilei, vine foșnind tăcut și șterge urmele pașilor pe nisip, le soarbe sau le ia cu sine pentru a le duce undeva în larg, într-un loc unde se adună toți pașii de pe toate plajele din lume... (B06a, 41)

(ii) coincidență de caz, poziții sintactice diferite¹⁰

(30) [_{GC} Ce_i mă surprinde t_i]_j [*este* [_{GC} că aici, dar și după-amiază, la întâlnirea de la „Manej“, unde particip la o dezbatere pe tema *Literature – Politics – New Technologies*, discuția se poartă în limitele comparației *Rusia – Europa*] [_{GD} pro [_{GC} t_j]]. (B03, 707, 88)

3.3. Elipse

Am întâlnit în corpus două construcții care, aparent, sunt relative cu antecedent pronume personal. Se știe însă că relativele complementive nu pot fi subordonate unui GD de acest tip, așadar construcțiile de sub (31) și (32) trebuie să aibă o altă interpretare. Considerăm că aici sunt vide și GV *a fi* (copula este adesea recuperabilă semantic în construcții eliptice) și GD în poziție de nume predicativ, cu atât mai mult cu cât fraza conține o structură identică cu cea pe care o reconstituim (secvența subliniată punctat). Parantezele etichetate indică interpretarea pe care o propunem:

(31) *Ei, adică ei, socrii, sunt cei care împreună cu alții îi țin pe ăia de la oraș cu pită și cu praz,* [_{GFlex} ei [_{GV} e_v [_{GD} pro [_{GC} ce mai țin Paștele și Crăciunul și așa mai departe]]]]. (B02, 583)

(32) *Bad, poate doar Bad, cu poveștile lui, cu neghiobiile lui minunate, copilărești, chiar idioate uneori,* [_{GFlex} el [_{GV} e_v [_{GD} pro [_{GC} ce îl mai împiedică]]] să facă ceva urât. (B02, 539)

4. DOU □ CAZURI PARTICULARE DE OPACIZARE A RELAȚIEI CU ANTECEDENTUL

4.1. Relatiile „infinitivale“

Construcțiile relative infinitivale sunt un tip controversat de configurație sintactică¹¹.

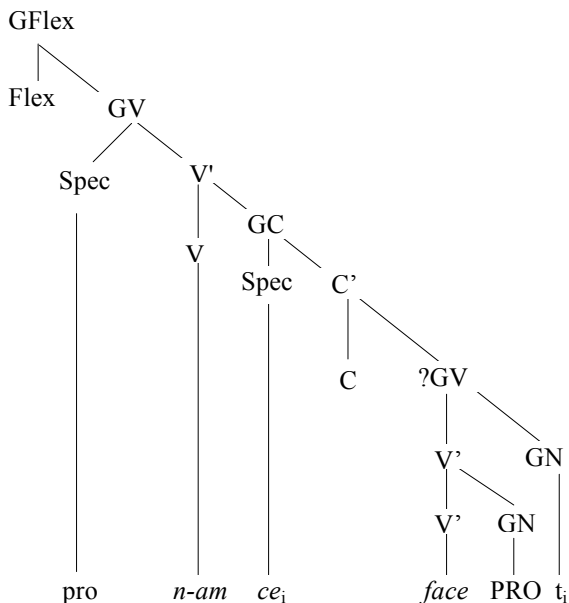
(33) *N-am [ce_i face t_i].*

Reprezentarea construcției de sub (33) pune următoarele probleme de interpretare sintactică. În termeni generativi, acestea ar putea fi rezumate astfel:

- verbul din relativă, fiind un infinitiv, nu permite actualizarea unui Gflex;
- GC este un nod obligatoriu, datorită prezenței relativului. Destinația relativului deplasat este întotdeauna [Spec, GC], dar atipic este faptul că GC domină în mod nemijlocit un GV în absența unui GFlex.

(34) este reprezentarea sub formă de arbore a construcției de sub (33), cu GV dominat direct de GC (cu relativizatorul în Spec, GC).

(34)

Această problemă ar putea fi rezolvată recurgând la un GFlex intermediar lui GC și GV, al cărui nod Mod se va realiza fie ca infinitiv, fie ca un conjunctiv (sunt foarte numeroase exemplele – chiar în corpusul nostru – în care cele două moduri alternează). Considerăm că relativa are totuși statutul unei subordonate, datorită prezenței unei poziții SpecC. Acest lucru trebuie să prevaleze în interpretarea sintactică a construcției.

Am putea considera, așadar, în acord cu opinia formulată de Diaconescu, 1967, 1989, că aceste construcții sunt propoziții subordonate relative care *pot* avea predicatul realizat printr-un verb la mod nepredicativ – sinonim cu conjunctivul – și care pot fi completeive directe sau subiective, în funcție de natura morfosintactică a verbului din matrice.

În interpretarea propusă de noi pentru relativele completeive cu antecedent vid, relativele infinitivale ar putea fi reprezentate astfel:

(35) *N-am* pro_i [_{GD} pro_j [_{GC} *ce_j face* PRO_i]].

Ceea ce ni se pare într-adevăr o problemă delicată în cazul relativelor infinitivale este faptul că niciodată GD nu poate fi lexicalizat, ceea ce face ca aceste construcții să nu se suprapună perfect pe tiparul descris mai sus pentru relativele completeive. Ne putem chiar îndoi de statutul lor de propoziții RC, dar construcțiile în discuție nu pot fi considerate nici periferice, pentru că legătura cu matricea pare a fi foarte strânsă.

Următoarele trăsături empirice pun în evidență o anumită stereotipie a acestor grupări și, implicit, o strânsă relație între componentele lor – matricea și „relativa“:

◆ *constrângeri în privința selecției relativizatorului*

Construcția nu autorizează prezența relativizatorului *care* și nu admite dublarea prin clitic a relativului deplasat:

- (36) a. **N-am* [*pe care trimite* t_i].
b. **N-am* [*pe care_i-l_i trimite* t_i].
c. **N-am* [*pe cine_i-l_i trimite* t_i].
d. **N-am* [*cui_i îi_i spune* t_i].

◆ *constrângeri privind poziția de extracție a relativului*

Când verbul din matrice este personal, relativizatorul nu este niciodată deplasat din poziția de subiect; categoria relativizată poate fi subiect numai dacă verbul din matrice este impersonal. În (37 b), verbul din matrice – verbul *a fi* impersonal, cu sens existențial – pare să autorizeze această deplasare, agreată, de altfel și de verbul *a avea* impersonal (37 c):

- (37) a. **N-am* [*cine_i veni t_i*].
 b. *Nu-i* [*cine-l ajuta*].
 c. *N-are* [*cine_i-l ajuta t_i*].

Dacă am încerca să extragem relativul din poziție de obiect direct în construcții cu verb impersonal în regentă, obținem enunțuri inacceptabile:

- (38) a. **Nu-i* [*ce_i face t_i*].
 b. **Nu-i* [*pe cine_i (-l_i) găsi t_i*].
 c. **N-are*¹² [*pe cine_i găsi t_i*].

În privința celorlalte poziții de extracție a relativizatorului, observăm că nu se manifestă restricții de construcție nici în cazul poziției de obiect prepozițional (fenomenul *pied-piping* funcționează: prepoziția se deplasează cu relativul în poziția SpecC), nici în situația în care relativul este un adverb extras din poziție de adjunct:

- (39) a. *N-am* [*la ce_i mă gândi t_i*].
 b. *N-am* [*unde_i merge t_i*].

Putem conchide că relativa infinitivală este un tip special de construcție relativă, organizată în jurul unui nucleu verbal infinitival și supusă unor constrângeri de construcție¹³ în ceea ce privește:

- **verbul din matrice:** *a avea* (personal, tranzitiv) sau *a fi / a avea* (impersonale);
- **poziția de extracție a relativului:** interzică poziția de subiect pentru construcțiile cu *a avea* tranzitiv și poziția de obiect direct pentru verbele impersonale;
- **selecția relativului:** este exclus relativizatorul *care*, marcat ca [+Def], fiind preferate *cine* și *ce*, marcate [-Def];
- **dublarea prin clitic:** nu este autorizată dublarea prin clitic a relativului deplasat.

Chiar dacă am considera convenabilă această interpretare sintactică, rămân totuși câteva probleme neclare. Dacă admitem că relativele infinitivale sunt relative complete, trebuie să ne întrebăm, în primul rând, de ce manifestă aceste constrângeri, pe care nu le întâlnim la RC „obișnuite“ și în al doilea rând de ce [_{GD} pro] care domină relativa nu poate fi lexicalizat.

Unul dintre răspunsurile posibile ar fi că avem de-a face cu construcții care tind să se fixeze, au un anumit grad de stereotipie care le conferă un statut special, de semisubordonate. Trebuie să avem însă în vedere și

faptul că substituind infinitivul cu un conjunctiv (v. exemplele *reperate* în corpus), GD tot nu poate fi lexicalizat în orice condiții [v. (41 c)]:

(49) a. *Urmează Nae, apoi Adrian. Avem ce povesti.* (B03, 689, 57)

b. *Avem *lucruri / *multe / *ceva / *ceea ce povesti.*

(41) a. *Am ce să povestesc, zice.* (B03, 668, 25)

b. *Am *lucruri / *multe / *ceva / *ceea ce să povestesc.*

c. *AM ceva care să se poată povesti.*

O versiune acceptabilă ar fi (41 c), cu accent pe verbul din matrice, cu schimbarea relativizatorului și cu modalizarea verbului din relativă, așadar, cu o serie de modificări ale structurii inițiale.

Comportamentul similar al relativelor respective, indiferent de modul verbal (infinitiv sau conjunctiv) ne sugerează ipoteza că problema nu se află în domeniul relativei, domeniu situat la dreapta relativizatorului, ci în zona de joncțiune. Probabil că relația relativei cu matricea are ceva special. Grosu și Landman, 1998, consideră că relativele infinitivale românești sunt, din punct de vedere semantic, de tip *sortal intern*, adică relativizatorul nu își procură referința de la un element din matrice, ca în relativele restrictive (care sunt, după Grosu și Landman, 1998, de tip *sortal extern*). În această privință, relativele infinitivale (și cele cu conjunctiv¹⁴) sunt asemănătoare cu interogativele: variabila pe care o leagă operatorul (relativ) nu trebuie să fie un topic predictabil. Admițând ideea aceasta a asemănării cu interogativele¹⁵, suntem de părere că ideea trebuie nuanțată: dintre toate construcțiile interogative, cele *retorice* par a avea trăsături asemănătoare cu propozițiile în discuție (cel puțin cu cele negative), pentru că prezintă fenomenul polarității inversate (cf. Șerbănescu, 2002, 125), precum și unele mărci lingvistice ale orientării interogației spre emițător:

(42) a. *N-am ce face / să fac.*

b. *Ce să fac?* (în lectură retorică)

(43) a. *Ce să-i faci?*¹⁶

b. *N-ai ce-i face / să-i faci.*

Credem că aceste particularități semantice și pragmatice ale relativelor infinitivale ar putea fi captate într-o interpretare sintactică în acord cu cea propusă de noi pentru relativele românești.

Discuția de mai sus ne conduce spre două posibilități de analiză:

1) putem considera că relativele infinitivale (și cu conjunctiv substituit în același context) sunt relative complete și astfel să investim

capul vid al relativei cu un set de trăsături semantice capabile să declanșeze constrângerile observate empiric;

- 2) putem admite (împreună cu Grosu și Landman, 1998) existența unui *centru* (*head*) intern asociat unui verb *irealis*, trăsături semantico-sintactice suficiente pentru a explica comportamentul diferit de al celorlalte categorii de relative.

Prima ipoteză ar avea drept consecință interpretarea relativelor infinitivale ca relative complete, cea de-a doua duce la tratarea lor ca periferice (atât semantic, cât și sintactic¹⁷). Respingem ipoteza relativelor periferice, pentru că în clasificarea noastră, matricea relativelor periferice are autonomie față de relativă. (44 b) dovedește contrariul în cazul relativelor infinitivale:

- (44) a. *N-am ce face.*
b. **N-am.*

Așadar, alternativa interpretativă 1) rămâne singura valid(abil)ă. Am conchis că nu există nici un fel de mărci *vizibile* care să facă posibilă saturarea semantică a relativizatorului sau a complexului *relativizator + relativă*. Așadar, GD vid care le domină trebuie să conțină obligatoriu o trăsătură pe care o numim (provizoriu¹⁸) [virtual]. Această trăsătură se transmite relativizatorului (și determină probabil și lectura *irealis* a verbului din relativă), și face posibilă interpretarea lui referențială:

- (45) (*N*)-*am* [_{GD} pro_(virtual) [_{GC} *ce*_(virtual) [_{GFlex} *să fac / face*_(virtual)]]].

O posibilă parafrază (informală) a construcției (46) este: *Nu*∃ *nici un* *x*_(virtual) a.î. *aș putea face / să fac x* sau pentru varianta afirmativă: ∃ *x*_(virtual), a.î. *aș putea face / să fac x*.

În același mod va fi afectat și nominalul din GN relativ complex:

- (46) a. (*N*)-*am* [_{GD} pro_(virtual) [_{GC} [_{GN} *ce pretenții*]_(virtual) [_{GFlex} *să am* _(virtual)]]].
b. (*N*)-*am* [_{GD} pro_(virtual) [_{GC} [_{GN} *ce pretenții*]_(virtual) [_{GFlex} *formula*¹⁹ _(virtual)]]].

În privința propoziției matrice, aceasta pare a fi „eclipsată“ de relativă²⁰, de aici și slaba încărcătură semantică a verbului predicat în aceste contexte și gradul înalt de nedeterminare a subiectului său (până la gradul maxim, când relativa e „subiectivă“).

În concluzie, relativele infinitivale pot fi considerate cel mai opac tip de relative complete, în care legătura cu antecedentul vid este cea mai

fragilă, pe de o parte *din cauza* „*tocirii*“ *construcției* (v. în exemplele din corpus lipsa de varietate a verbelor din relativele infinitivale) și pe de altă parte *din cauza* slabei saturări referențiale a relativizatorului. Credem că relativele cu conjunctiv se află într-o fază mai puțin avansată de „eroziune“, dar manifestă și ele unele tendințe de opacizare²¹. În cazul lor, așa cum am arătat, încă este posibilă lexicalizarea GD în condițiile păstrării trăsăturii pe care am numit-o [virtual] și ale selecției relativizatorului care:

- (47) a. *De-aș avea pe cineva care să m-ajute.*
 b. *N-am pe nimeni care să m-ajute.*

Interesant este că (47 b), reformulat ca (48 a) poate funcționa chiar fără relativizator, într-un context similar cu cel identificat în corpus (48 b):

- (48) a. *N-am pe nimeni Ø să m-ajute.*
 b. *Voi fi prima Ø s-o feliciti.* (C03, 34)

Vom vedea (*infra*, Cap. 9) că aceeași trăsătură [virtual] va avea relevanță și în interpretarea opoziției modale [+conjunctiv] manifestate în cazul celorlalte relative (completive sau periferice).

Exemplele de mai jos, extrase din corpusul nostru, ilustrează acest tip de propoziții relative (infinitivale și conjunctivale). Relativizatorul poate fi pronominal sau adverbial, fără ca aceasta să afecteze interpretarea propusă: *pro* va fi locativ [virtual], modalitate cu trăsătura [virtual] etc.

♦ *a avea* + *ce* (pronume sau adjectiv) + **Inf / Conj**

- (49) *Bună, dragă PRO TV-u! Ești un program super, n-am ce zice, dar omiți și tu, ca și celelalte programe, ceea ce este mai important pentru anumite persoane.* (C01, 320)
 (50) *Dar Direcția Programe n-are ce băga în loc.* (B01, 149, 23)
 (51) *Urmează Nae, apoi Adrian. Avem ce povesti.* (B03, 689, 57)
 (52) *Am ce să povestesc, zice.* (B03, 668, 25)
 (53) *Și apropo de tipa aia, Alexa, care spunea că fumatul este ca și un drog sau ceva de genul ăsta, ce să-i spun decât că, la 17 ani, într-a-devăr nu avem ce pretenții să avem de la ea.* (C01, 322)
 (54) *E proprietatea noastră și n-aveți ce să căutați...* (C04, 171, 105)

♦ *a avea* + *cine* + **Inf / Conj**

- (55) *Eu mă bucur că mai am cu cine discuta.* (B02, 374)

- (56) *Răspunsul nu avea de la cine să îl afle.* (B07, 34)
- (56) *Am și eu cui să mă plâng.* (B03, 821, 28)
- (58) *Întreba – mai mult din plictiseală, căci noaptea era așa de lungă și nu avea cu cine să mai schimbe o vorbă, iar pentru o femeie de 80 de ani, înțepenită în cărucior, astfel de discuții sunt uneori vitale.* (B06a, 02)

♦ *a avea + cum + Inf / Conj*

- (59) *Uneori, atunci când realiza în sfârșit că n-are cum salva vaca sau boul lungit prin pat, i se umezeau ochii.* (B05a, 127)
- (60) *N-ai cum să nu fii impresionat, dar parcă e prea mult zgomot.* (B03, 904, 61)

♦ *a avea + unde + Ø²² / Inf / Conj*

- (61) *Aș pleca, dar nu am unde, că m-am săturat până peste cap.* (B10, 17)
- (62) *Nu e vina mea, n-am avut de unde alege.* (B05b, 74)
- (63) *Seara nu mai am unde să mă duc, când Lelu era, mergeam la el, cu toate că uneori mă enervam.* (B10, 285)

♦ *a avea + de ce + Ø*

- (64) *Nici n-ar avea de ce, având în vedere că deja a primit cam 200 de cereri de bilete, de la prieteni și cunoscuți, dezamăgiți, probabil, la auzul veștii că nu se dau invitații.* (J01, 872)
- (65) *A.S, subsecretarul „meu“ îmi spune de la început că nu mă felicită, n-are de ce.* (B01, 293, 45)

4.2. Relative „prezentative“

Cu unele rezerve (motivate de trăsături sintactice și pragmatice pe care le vom discuta mai jos) încadrăm în categoria relativelor complete o serie de construcții cu adverbul relativ *cum*, similare cu relativele prezentative. După Lambrecht, 2000, 51, relativele „prezentative”²³ sunt construcții caracterizate printr-o „funcție discursivă de prezentare a unei entități noi într-un discurs dat și de exprimare a unei informații noi despre acea entitate” (*trad. n.*, M.G.). Aceste construcții sunt, în opinia sa, relative cu funcție predicativă²⁴ (nici restrictivă, nici apozitivă), motivată printr-o

constrângere cognitivă care impune un principiu de expresie conform căruia o entitate discursivă nouă se codează de preferință într-o unitate propozițională separată (principiul separării între referință și relație). GN are un cumul de funcții: focus pentru predicatul din matrice și topic pentru predicatul din subordonată. Relativa prezentativă are o structură formală motivată pragmatic, spre deosebire de relativa *apozitivă*²⁵ și de cea *continutivă*²⁶. La finalul descrierii relativelor prezentative în limba franceză, Lambrecht, 2000, 65, identifică o serie de trăsături ale acestora: (1) verbul din matrice este specificat lexical; (2) argumentul relativizat trebuie să fie subiect; (3) antecedentul poate fi un pronume clitic; (4) antecedentul (dar nu și relativa) poate apărea în poziție de subiect; (5) predicatul din relativă nu poate fi static. (3) și (4) sunt pentru Lambrecht argumente că relativa nu formează un singur GN cu antecedentul său, demonstrând astfel autonomia acestui tip sintactic de relativă²⁷.

Credem că dintre tipurile de construcții relative prezentative (CRP) identificate de Lambrecht, 2000, 52-53, pentru limba franceză, în română sunt posibile numai tipurile (e), (f), (g):

- (a) CRP cu „avoir“ existențial: *Il y avait une jeune fille qui fumait.*
- (b) CRP cu „avoir“ evenimential: *Y a la jeune fille qui fume.*
- (c) CRP cu GN autonom: *La jeune fille qui fume.*
- (d) CRP cu temă localizată spațial: *Elle est là-bas qui fume.*
- (e) CRP de percepție: *Je vois (trouve, surprends) la jeune fille qui fume. / Il la voit (trouve, surprends) qui fume.*
- (f) CRP cu „voilà“ deictic: *Voilà la jeune fille qui arrive.*
- (g) CRP cu „voilà“ evenimential: *Voilà la jeune fille qui a encore fumé.*

În opinia noastră, relativele „prezentative“ în limba română sunt un tip de construcții care prezintă anumite trăsături comune cu cele discutate de Lambrecht (relativele „de percepție“), dar acestora li se pot adăuga și altele, cu funcții pragmatice diferite, dar circumscrise acestei categorii în virtutea relației sintactice dintre centru și GC relativ. Așadar, încadrăm aici relativele construite cu adverbul relativ *cum*, având un verb de percepție sau o interjecție în matrice și cu subiectul relativei (opțional) ridicat în regentă în poziție de obiect direct:

- (66) *O_i urmărește pe Margareta_i [cum se uită pro_i întâi la cer cu ochii mijii, apoi în jur, prin curtea cu garaje, pe la ferestrele din zidurile de beton]. (B02, 395)*

(67) *La sala unde se ține talk-show-ul scaune nu au decât scriitorii ruși care se așază lejer privind [cum rămânem în picioare].* (B03, 918, 94)

(68) *Uită-te cum arăți, te-ai îndoit tot făcând la temeneli, mi-e silă de tine.* (B02, 424)

Remarcăm că opțiunea românei pentru conectorul adverbial *cum* pare a avea o motivație pragmasemantică: sensul modal al adverbului *cum* este estompat, în favoarea unei semnificații „aspectuale“ similare cu a gerunziului, cf. (69 b)

(69) a. *Îl văd cum vine.*

b. *Îl văd venind.*

Această trăsătură se corelează cu funcția pragmatică a relativelor prezentative de percepție. După Lambrecht, 2000, 55-56: „o entitate este prezentată într-un univers textual intern prin intermediul unui act de percepție atribuit unui centru de perspectivă explicită sau implicită. Entitatea prezentată este mereu percepută ca participantă la un eveniment. Entitatea este pe de o parte obiect de percepție (în principală) și subiect al predicției (în relativă). Din această trăsătură semantică decurge necesitatea, adesea subliniată, a unei simultaneități temporale între situația din principală și aceea din relativă. Atât principala, cât și relativa exprimă o poziție afirmată pragmatic, adică al cărei conținut este prezentat ca o informație nouă pentru interlocutor.“²⁸

Faptul că în CRP de percepție entitatea este mereu percepută în virtutea situației la care participă, implică anumite constrângeri lexicale asupra predicatului relativei.

După Lambrecht, 2000, 58, acesta nu poate fi un verb de stare sau o activitate mentală care nu e vizibilă.

(70) **L-am văzut cum era bolnav.*

Totuși, credem că în română sunt posibile enunțuri exclamative, marcate afectiv, care ar putea fi considerate (în sens larg) „prezentative“:

(71) *Uite-l cum minte!*

Desigur, în (71), substituția relativei cu un gerunziu nu este posibilă (ca în cazul prezentativelor cu verb de acțiune):

(72) **Uite-l mințind.*

Contrastul de mai sus impune observația că avem de-a face cu o omonimie pragmatică, mai degrabă decât sintactică. Există, așadar:

(i) o categorie în care predicția din matrice este realizată ca interjecție sau ca verb de percepție propriu-zis (*a vedea, a zări, a auzi, a simți*) dar și verbe care desemnează un tip de descoperire (*a găsi, a întâlni, a descoperi, a surprinde, a observa, a remarca* etc.) prin care interlocutorul este chemat să conștientizeze prezența unei entități într-o lume internă; în aceste cazuri, subiectul perceptor nu poate fi niciodată decât vorbitorul:

(73) **O auzi pe Maria cum vine.*

Există și aici o posibilitate: dacă persoana a II-a trimite la un subiect nedeterminat, un *tu* „general“:

(74) *O auzi mereu cum se vaietă.*

(ii) o categorie de construcții cu funcție modală apreciativă (și exclamativă), dar care conține și o componentă persuasivă: locutorul încearcă să-și convingă interlocutorul că părerea sa despre entitatea respectivă este corectă. Adesea, matricea este o interogativă retorică, cf. (75 b).

(75) a. *Auzi-o cum vorbește!*

b. *O auzi cum vorbește?*

O altă deosebire între construcțiile din cele două tipuri constă în modul în care se face identificarea entității reprezentate de clitic (sau de nominalul din matrice); în primul tip, în prezentativele propriu-zise, entitatea este inactivă cognitiv în discurs, ea este introdusă „în câmpul de percepție a unui subiect perceptor“ prin intermediul acțiunii pe care o desfășoară; în cea de-a doua categorie, entitatea este prezentă deja în universul de discurs sau este identificabilă de interlocutor (și prin alte mijloace), rolul relativei este mai degrabă de a califica, de a aprecia o acțiune a acestei entități. În plus, întotdeauna interlocutorul dispune de posibilitatea de a monitoriza acțiunea desfășurată de entitatea respectivă. Conchidem, așadar, că numai relativele din prima categorie sunt prezentative propriu-zise, celelalte se încadrează aici mai ales pe baza trăsăturilor sintactice²⁹. În virtutea verbului de percepție din matrice, convenim să numim prezentative construcțiile din ambele categorii.

În corpusul nostru, am întâlnit aproape 70 de construcții în care adverbul relativ *cum* este conectiv al unei relative de acest tip. Prezentăm mai jos câteva dintre acestea:

(76) *Se uită apoi spre bărbat cum stătea așa, ca un huhurez, neacoperit, numai în bluza de la pijama.* (B02, 416)

- (77) *O urmări un timp cum se foiește prin cameră.* (B02, 418)
- (78) *Îl urmări cum, fără să privească în lături, se apropie cocârjat de coliba câinelui.* (B02, 422)
- (79) *Întâi crezu că a fost o greșeală de apreciere a distanței, dar, când o prinse iarăși de braț, rămase pe loc, încremenit, urmărind-o cum se îndepărtează încetîșor de el, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.* (B02, 431)
- (80) *Ăsta iar a prins vreo castană pentru piața de vechituri – șopti colonelul, privindu-l pe fostul agent de bursă cum se îndepărtează.* (B02, 434)
- (81) *Când ploua, le plăcea să stea în balcon, acolo, la ultimul etaj, și să numere picăturile de ploaie. Să vadă cum fug câte unii, surprinși fără umbrele.* (B02, 436)
- (82) *Va trebui totuși să punem chit, i-auzi cum se cutremură.* (B02, 437)
- (83) *O țară întregă se uită cum autorităților le pasă.* (B01, 108, 20)
- (84) *Și iață cum a filmat-o Marius.* (B01, 301, 47)

Pe lângă verbe de „monitorizare“ vizuală, credem că se pot încadra aici și verbe de monitorizare indirectă:

- (85) *Habar n-am, oi fi de la televiziune, c-acuma vine toți să ne filmeze cum trecem cu bărcile pe canale înainte și-napoi.* (B05a, 133)
- Sau verbe *sentiendi* de „monitorizare“ a unor stări ale locutorului (cu sau fără ridicarea subiectului din subordonată), dacă relativa are drept conector adverbul *cum*:
- (86) *Apoi simți cum îi scade pulsul.* (B02, 432)
- (87) *Simți doar cum degetul cel mare și arătătorul i se ating fără să palpeze ceva material între falange.* (B02, 430)
- (88) *În timp ce își potrivea mânușile, apăsând cu arătătorul la baza fiecărui deget, a simțit inelul camuflat cum radia.* (B07, 85)
- (89) *Simțeam cum din tăietură curge ceva, bineînțeles sângele.* (B10, 136)

5. CONCLUZII □ I CONSIDERAȚII STATISTICE

Am examinat în ultimele două capitole (Cap. 7 și 8) relațiile complete în ceea ce privește zona de joncțiune cu matricea. Jonctura reprezintă în

cazul RC nodul în care se amalgamează trăsăturile semantice ale antecedentului cu cele ale relativizatorului, determinând tipul de relativă și uneori chiar alegerea relativizatorului.

Comparând ponderea celor trei grade de determinare a antecedentului cu realizare fonetică, am constatat că predomină net determinarea forte. Cifrele ar putea fi completate cu rezultatele obținute din inventarierea relativelor cu antecedent vid, pe care ar trebui să le încadrăm într-o categorie de determinare. O asemenea comparație ridică însă unele probleme: relativele cu antecedent vid ar trebui clasificate și ele în funcție de trăsăturile [+Determinat], pentru că *pro*, deși vid, are încă active aceste trăsături. De exemplu, în (90), *pro* e determinat slab, în (91), *pro* e determinat forte, aceste trăsături fiind identificabile datorită relativizatorului [în (90) *care* = *oricare*, în (91) *care* = (*a*)*cel(a) care*]:

(90) *Muzica cânta*. [_{GC} **Care**; *au vrut* _{t_i}] *au jucat* [_{GD} *pro*]. (B10, 187)

(91) *Uite, ăsta este* [_{GD} *pro* [_{GC} **care** *trebuie*]]. (C04, 137, 54)

Așadar, ar fi necesară o adnotare și o sortare suplimentară a corpusului, activitate laborioasă și dificilă. Înainte de a proceda la această operație, trebuie să ne întrebăm cât de relevantă s-ar dovedi. Distribuția relativelor cu antecedent vid în cele trei categorii se va conforma cu siguranță aceleiași tendințe pe care o manifestă relativele cu antecedent plin: preferința pentru determinarea forte. Relativele infinitivale și cele cu conjunctiv sunt singurele care au un *pro* întotdeauna nedeterminat, și acestea au fost sortate separat. În microcorpusul RC cu antecedent vid, ele reprezintă 22%, adică 75 de construcții din 335. Presupunând chiar că peste 50% dintre relativele cu antecedent vid ar face parte din aceeași categorie, a celor cu antecedent determinat slab, rezultatul privind tendința generală a relativelor complete nu poate fi schimbat.

Deși nu am sortat cele 335 de relative cu antecedent vid după trăsătura [+Determinat], am făcut pentru acest micro-corpus un „parsing“ manual (destul de rudimentar față de accepția acestui termen în lingvistica corpusului) înregistrând o serie de informații de natură morfosintactică, pe care le vom utiliza în descrierea pozițiilor sintactice ale categoriei relativizate (v. *Tabelul 1* și *Anexa* de la sfârșitul volumului, care conține eșantioane din corpus).

Nr. crt.	construcția	Rel.	vb	F. prop	Mod vb	F. rel	Animat/ inanimat
1	<i>La naiba, asta are burta la gură, n-are ce comenta.</i> (B02, 212)	ce	A avea	OD	Inf	Od	–
2	<i>Oare îi explicase vreodată ce însemna pentru el altruismul?</i> (B02, 214)	ce	A explica	OD	Ind	Np	–
<i>n</i>

Tabelul 13 – Exemflu de adnotare manuală a corpusului

NOTE:

- ¹ Cf. pentru cele mai recente abordări, Pană-Dindelegan, 1992; Neamțu, 1999.
- ² În reprezentarea grupurilor sintagmatice prin paranteze etichetate am inclus morfemul reflexiv al diatezei verbale sub GV, deși acestea au statut de clitice, cf. Dobrovie, 1994/2000, și sunt plasate sub GFlex. Am optat pentru această formulă mai puțin riguroasă pentru a face mai vizibil regimul prepozițional al verbului.
- ³ Deși le consideră relative libere, Grosu admite că aceste propoziții sunt relative nominale, cu centru GN vid.
- ⁴ Într-un alt articol, Grosu, 1996, reia discuția privind relativele cu prepoziție vidă și aduce dovezi din mai multe limbi în sprijinul acestei interpretări și, implicit, împotriva propunerii lui Larson, 1987, care consideră că relativele libere sunt toate guvernate de un GN vid.
- ⁵ Opțional în engleză.
- ⁶ Cf. Guțu-Romalo, 1973; Pană-Dindelegan, 1992.
- ⁷ Am observat că, în numeroase exemple din corpus (cele din registrul scris), locutorul simte nevoia să marcheze prin virgulă o pauză între relativa (subiectivă) deplasată și matrice, încălcând norma privind punctuația subiectivelor. Probabil avem de-a face aici cu un caz de dislocare, de rupere a legăturii sintactice și atunci reprezentarea ar trebui să fie modificată: poziția subiect rămâne vidă (lucru absolut posibil în română).
- ⁸ Verbele sunt reflexive de bază, cu regim prepozițional obligatoriu, cf. Pană-Dindelegan, 1992.

- ⁹ Aici, *pro* este subiectul vid.
- ¹⁰ Situația este frecvent întâlnită în pseudo-scindate, unde relativizatorul este în poziție de subiect, iar GD care conține relativa e al doilea argument în nominativ al verbului, adică nume predicativ.
- ¹¹ Cf interpretarea ei ca *propoziție subordonată*, Diaconescu, 1967, 1989, sau ca o *construcție relativă infinitivală completivă directă sau subiectivă*, Neamțu, 1989/1999.
- ¹² Construcția nu este acceptabilă pentru sensul impersonal al verbului *a avea*. Verbul din matrice este aici un verb personal, tranzitiv.
- ¹³ Deși nu este o constrângere, am putea adăuga aici și o particularitate a relativelor infinitivale (semnalată de Grosu, 1998), de a funcționa cu „stratificare de relativizatori“ (*stacked RC*): *N-am pe cine cu cine înlocui*.
- ¹⁴ În analiza semantică pe care o fac relativelor libere, Grosu și Landman tratează nediferențiat relativele infinitivale și pe cele cu verb la conjunctiv; în organizarea corpusului, am procedat la fel, bazându-ne pe intuiția că sintactic, aceste construcții sunt similare. În legătură cu terminologia utilizată de lingviștii citați, precizăm că Grosu și Landman consideră relativele infinitivale relative libere, dar interpretarea semantică pe care o au în vedere (Grosu, 1995), este în termenii în care tratăm și noi relativele libere: ca argumente ale unui GN vid. Propunerea noastră se deosebește de interpretarea lui Grosu (1995, 1996; Grosu și Landman, 1998), în privința categoriilor pe care le identificăm: două, respectiv cinci. Diferența provine din faptul că noi avem în vedere o clasificare sintactică dublată de considerații semantice, în vreme ce pentru Grosu sintaxa este o componentă interpretativă pentru clasificările semantice.
- ¹⁵ În ceea ce ne privește, am avut această intuiție în faza de alcătuire a corpusului, când am observat că relativele infinitivale acceptă conective tipic interogative – ex.: *N-am de ce mă teme* – și resping conectivul cel mai frecvent în relative: *care*.
- ¹⁶ Șerbănescu, 2002, 133, încadrează acest tip de întrebare în clasa întrebărilor reflexive; printre strategiile de construcție a acestora se includ: indeterminarea subiectului la persoana a II-a și cliticul de dativ neutral.
- ¹⁷ Deși clasificarea lui Grosu și Landman nu se face în termenii cu care operăm noi, credem că nerecunoașterea unui material extern (adică aparținând matricei) în relativă înseamnă din punct de vedere sintactic plasarea ei la periferia matricei.
- ¹⁸ Optăm pentru această denumire, poate nu tocmai cea mai fericită, pentru a putea capta într-o unică formulă atât realizările negative, cât și pe cele afirmative; în plus, apariția modului conjunctiv în relativă este strâns legată de această trăsătură și în construcții de alt tip decât relativele infinitivale, v. *infra*, Cap. 10, discuția despre modul verbal în relativă.
- ¹⁹ Infinitivul unui verb neologic este resimțit de vorbitori ca acceptabil într-un grad mai înalt decât varianta cu *a avea*. M. Burada și E. Buja (comunicare personală) consideră că există diferențe de registru între varianta cu infinitiv și cea cu conjunctiv; datorită originii latine, construcția infinitivală e mai prețioasă. Același contrast se poate observa și între *vă rog să binevoiți...* și *vă rog a binevoi...*

-
- 20 Deși intonațional, regenta este marcată.
- 21 De altfel, relativele infinitivale nu sunt altceva decât variante contextuale ale relativelor cu conjunctiv, opțiunea vorbitorului pentru una dintre formule fiind întotdeauna disponibilă; ar fi interesant de studiat de ce natură este mecanismul care determină alegerea.
- 22 Cf. (61), (64), (65), unde verbul din relativă lipsește; asociat sau nu cu lipsa predicăției din relativă sunt posibile și aici aglomerări de relativizatori: *N-am cu cine, unde, când și de ce pleca*.
- 23 În limba franceză, construcții de tipul: *Voilà le facteur qui arrive*. În limba română, acestor construcții le corespund predicativele suplimentare construite cu adverbul relativ *cum*, care se subordonează unui verb de percepție din matrice.
- 24 Analizele generative anterioare abordării propuse de Lambrecht au considerat relația „predicativă” o pseudo-relativă, adică o subordonată dependentă în structura de adâncime, al cărei complementizator s-a schimbat din conjuncție în relativ printr-o regulă transformațională: *L-am văzut pe profesor că fumează*. → *L-am văzut pe profesor cum fumează*. (pentru limba română, cf. Pană-Dindelegan, 1976 /1999, prezentarea istoriei derivate a atributivului transformat). Pentru Lambrecht, 2000, prezentativele sunt relative adevărate, care funcționează ca predicate secundare.
- 25 Pentru Lambrecht, 2000, 52, apozitivele au o structură sintactică similară cu a restrictivelor: GN[GN PR]. În descrierea noastră, deosebirea dintre prezentative și apozitive este și sintactică.
- 26 „În plan sintactic, construcția continuativă seamănă cu relativa prezentativă prin faptul că relativa nu formează un GN complex cu antecedentul său și că trebuie să apară la finalul frazei. Se deosebește de prezentativă prin faptul că relativa nu se găsește în relație de dependență față de predicatul principalei. Relativa este predicativă, dar nu funcționează ca predicat secundar.”, Lambrecht, 2000, 52 (*trad. n.*, M.G.). Pentru noi, continuativele sunt construcții cu *relator*, așadar *periferice*.
- 27 Lambrecht, 2000, 65, lansează ipoteza că „folosirea construcțiilor prezentative cu funcție evenimentială are șanse să fie o trăsătură universală” și argumentează această idee cu exemple din limbile engleză și japoneză.
- 28 Constrângerea asupra statutului informațional al relativei este remarcată și de Kleiber, 1988, 89-115, care o formulează în termeni de univers de așteptare al interlocutorului.
- 29 Desigur că am ținut seama și de prezența în matrice a unui verb de percepție (în sens larg). Așadar, relativele prezentative în accepția noastră nu se suprapun perfect pe tiparul sintactic al predicativelor suplimentare. Acestea pot avea în regentă și verbe de altă natură, precum și relativizatori diferiți: Cf. GA₂, 1966: *Astfel o păstrează el cum a fost*. (Sadoveanu, O., XVI, p. 206); *Ba o știu eu de câte e în stare*. (Sadoveanu, O.X, p.626); *Te cunosc eu câte parale faci*. (Sadoveanu, O., XVII, p. 372).